

AKSARAYLI İSKENDER EFENDİ

MUSTAFA
FIRAT
GÜL

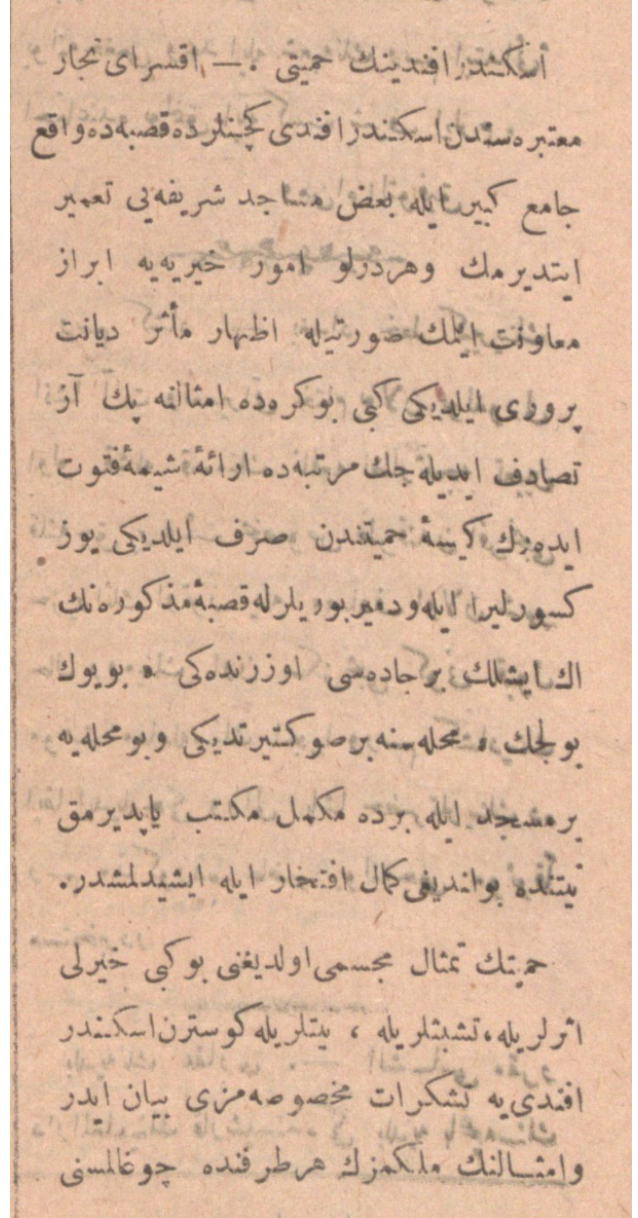
Aksaray tarihinde ismini bilemediğimiz birçok kahraman, hayırsever insan olduğu şüphesiz. Bazılarının ise ismini biliyoruz fakat bir fotoğrafını bile bulamıyoruz. Bu isimlerden birisi İskender Efendi'dir. Konya'da neşredilen Babalık Gazetesi'nin 1911 yılındaki bir sayısında "İskender Efendi'nin Hamiyeti" başlığı altındaki şu haberi okumuştum:

"Aksaray tüccar-ı muteberesinden İskender Efendi geçenlerde kasabadaki vaki Cami-i Kebir ile bazı mesacid-i şerife'yi tamir ettirmek ve her türlü umur-ı hayriyeye ibraz-ı muavenet eylemek suretiyle izhar-ı müessir diyanet-perveri eylediği gibi bu kere de emsaline pek az tesadüf edilecek bir surette irae-i şime-i fütüvvet ederek kise-yi hamiyetinden sarf eylediği yüz kûsur lira ile demir borularla kasaba-yı mezkurenin en işlek bir caddesi üzerindeki Büyük Bölcek Mahallesi'ne bir su getirdiği ve bu mahalleye bir mescid ile bir de mükemmel mektep yaptırmak niyetinde bulunduğu kemal-i iftihar ile işitilmiştir.

Hamiyetin temasil-i mücessemi olduğu bu gibi hayırlı eserlerle, teşebbüslerle, niyetleriyle gösteren İskender Efendi'ye şükran-ı mahsusamızı beyan ederek ve emsalinin mülkümüzün her tarafında çoğalmasını dileriz."

Babalık Gazetesi'ndeki bu haberi kaleme alan kişi ya da kişilere katılmamak mümkün mü? Hakikaten o günlerde böyle bir cömertlik takdire şayandır. "Büyük Devrim Çağında Aksaray" kitabının yazarı

hemşehrimiz Prof. Dr. Faruk Zeki Perek de "Hacı İskender Efendi" başlığı altında şu bilgileri aktarır:

"Çarşı bütün yerli Hristiyan elinde iken Müslüman olarak ilk dükkân açan zat imiş. Nevşehir pazarının güney köşesinde saatçi Hafızın dükkânı vardı. Bitişiginde Hacı İskender Efendinin dükkânı

bulunurdu. ... Kendisi de aslen Çerkes imiş. Küçükken çarşıda simit satarmış. Para kazanmış. Dükkân açmış ve zengin olmuş. Hizmet olarak da Kireçlik Boğazını ve Zığa denen kaplıcanın havuzunu yaptırmış. Büyük Bölcek'in girişinde evi varmış. Bu dükkândan sonra bizim peder merhum bazı yakınları ile bir şirket kurup karşı sokakta sağda az ileride bir diğer dükkânı açmışlar. Bizim küçüklüğümüzde çarşının kalan kısmı hep Rum ve Ermenilerin elinde idi". Faruk Zeki Perek, İskender Efendi'nin dükkân yeriyle birlikte Nevşehirli Pazarı'nı da tarif etmiştir. O günlere ait fotoğrafların çok az olmasından dolayı bu ayrıntılar şehrin imar ve iskanını araştıranlar için oldukça kıymetlidir:

"Solda Sarrafyan Hanı, sağda kasap dükkânlarını geçince (fabrikanın yanındaki yokuştan çıkarken) genişçe dört köşe bir meydan vardı. Buraya Nevşehirli pazarı denirdi. Burada pazar kurulur, çarşamba ve perşembe günleri, özellikle Nevşehirli getirdikleri malları burada satarlardı. Bunlar da özellikle armut (Nevşehir armudu), üzüm (beyaz parmak üzümü), leblebi, kuru kayısı, köftür (cevizli sucuk) dan ibaretti. Bunları satar, özellikle çökelik ve yağ alırlardı. Bu nedenle Aksaray halkı Nevşehirliye "çökelikçi" derlerdi.

Bu pazar yerinin çevresinde, güney tarafındaki köşede saatçi Hafız'ın dükkânı dikkati çekerdi. Hemen bitişiğinde, ilk ticarete atılan bir Türk'ün dükkânı olarak Hacı İskender efendinin manifatura dükkânı vardı. Bu pazar yerinden Ulu Cami yönünde birkaç sokak inerdi. Ortadaki bir köşede Hacı Ligofit (Hacı Lofit), yağcı Kirkor, karşısında sarraf Bağdasar ve bitişiğini de kahveci Vartan dayı bulunurdu. Dibekle döğdüğü kahveyi satardı. Pazarın güneyinde sağ köşede Hazım ağa kahve işletirdi. Civar dükkânlar kahve ve çayı buradan

içerlerdi. Kasaplar tarafındaki öbür köşede berber İbrahim usta çalışırdı. Naib-zadelerin (Gürsoyların) üvey anneleri Hasibe nene bu İbrahim ustanın kızı idi. Evleri bitişikti.

Yukarıda sözü edilen Hacı İskender efendinin dükkânı üzerinde ufak bir işaret yerinde olacaktır: Bu dükkânın cephesinde, orta yerde bir levha asılı dururdu. Levhada Arap harfleriyle "Elkâsibu habibullah" yazılı idi. Yani "mal kazananları Allah sever" anlamında idi. Bu levhanın şöyle bir maksat için asıldığı düşünülebilir. Çarşıda İskender Efendiden önce tek Türk dükkânı yokmuş. Çarşı Rum ve Ermenilerin elinde imiş." Bu açıklamaların sonlarında Hacı İskender Efendi'nin en az bir çocuğu olduğunu ve baba mesleğini devam ettirdiğini öğreniyoruz. Hacı İskender oğlu Tahsin Efendi'nin ATSO'nun (Aksaray Ticaret ve Sanayi Odası) 1930 yılındaki seçimde yedek üye olarak seçildiğini Aksaray Vilayet Gazetesi'nden öğreniyoruz. Merhum İskender Efendi'nin bir fotoğrafını bulmayı ve bu yazıya eklemeyi ne kadar isterdim bilemezsiniz. Bakalım belki de yıllar sonra bir yerlerden çıkıverir. Araştırmaya devam!..

